

Kur palika bērni?

Indreks Kofs

No igauņu valodas atdzejojušas

Maima Grīnberga un Inese Zandere

Ilustrējusi **Elīna Sildre**

Liels un mazs, 2023

ISBN: 978-9934-574-93-1

Sinopse

Dzejoļu krājumam „Kur palika bērni?” ir vienots sižets. Grāmatā stāstīts par to, kā bērni pagalam nogura no pavēlēm un vienā jaukā dienā vienkārši ņēma un aizgāja no pilsētiņas uz mežu, pametot savus vecākus. Pieaugušie skuma pēc zaudētajiem bērniem un visādi mēģināja tos atgūt – gan ar armiju un dūsmām, gan viltību un liekulību, gan mūziku un saldumu solīšanu, taču neveiksmīgi. Tikai tad, kad bērni pamanīja divu dzīvespriecīgu pilsētiņas iedzīvotāju – tantes Sireles un tēvoča Pokus – uzbūvēto māla slidkalniņu, kur var cauru dienu slidināties un smieties uz nebēdu, viņiem radās vēlēšanās atgriezties. Grāmatai ir laimīgas beigas, jo bērni un vecāki atkal ir kopā, turklāt visi sapratuši svarīgas lietas – nevis stingra kontrole un dresūra, bet mīlestība un spēles palīdz bērniem augt un dara ģimenes laimīgas.

Grāmata piemērota pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērniem.

Par autoriem:

Igauņu dzejnieks **Indreks Kofs** (*Indrek Koff*, 1975) studējis franču valodu un literatūru Tartu Universitātē, tulko no franču un portugāļu valodas. Bērnu literatūrā ienāca 2012. gadā ar grāmatu „Mūsu lielais koks” – uz palikšanu, jo sekoja vēl deviņas bērnu grāmatas, gan dzeja, gan proza. Vairākas no tām tulkotas latviešu, franču, vācu un horvātu valodā, nominētas un apbalvotas Igaunijas bērnu literatūras konkursos. Dzejnieks bieži muzicē kopā ar saviem dēliem.

Iepazīsties ar dzejnieku Indreku Kofu:

<https://www.youtube.com/watch?v=Zdk0RU7xULE>

Māksliniece **Elina Sildre** (*Elina Sildre*, 1980) studējusi grafisko dizainu Igaunijas Mākslas akadēmijā, ilustrējusi vairāk nekā 30 bērnu grāmatas, sadarbojas ar bērnu žurnāliem, zīmē komiksus. Dzīvesprieku viņai izdodas ieviest pat mācību grāmatu ilustrācijās. 2010. un 2020. gadā viņas ilustrētās grāmatas iekļuvas Igaunijas labāko bērnu grāmatu pieciniekā. Grāmata „Kur palika bērni?” iekļauta Boloņas Bērnu grāmatu tirgus izlasē „100 Amazing Books”.

Atdzejojums tapis, sadarbojoties tulkotājam **Mimai Grīnbergai** (1969) un dzejniecei **Inesei Zanderei** (1958). Liktas lietā tulkotājas igauņu valodas zināšanas, kas gūtas, studējot Tartu Universitātē, un dzejnieces prasme atveidot dzejoļu formu. Maimas Grīnbergas tulkojumi no igauņu un somu valodas daudzkārt izpelņījušies atzinību: viņa ir Starptautiskās Jāņa Baltvilka balvas, Latvijas Literatūras gada balvas, kā arī Latvijas un Igaunijas kopīgi iedibinātās tulkotāju balvas laureāte. Liela vieta tulkotājas veikumā ierādīta bērnu literatūrai. Inese Zandere raksta dzeju, prozu un muzikālu darbu libretus, daudzus gadus ir bērnu grāmatu redaktore; Indreka Kofa sižetisko, atskaņoto, ritmisko un valodas joku pilno pantu atveidošanā noderējusi viņas dzejnieces pieredze.

Maima Grīnberga

Kā tu kļuvi par tulkotāju?

Mazliet pārspīlējot, varētu teikt, ka profesija izvēlējās mani – es no agras bērnības lasīju ne tikai latviski, bet arī igauņiski, jau skolas laikā mēģināju dažus igauņu jauniešu stāstīņus arī iztulkot. Literatūra mani vienmēr ir interesējusi, savukārt kļūt par rakstnieci vai literatūrzinātnieci nebija aicinājuma. Kad pēc divu gadu studijām Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātē pārgāju uz Tartu Universitāti mācīties igauņu literatūru un valodu, es jau skaidri zināju, ka vēlos kļūt par tulkotāju. Un viss sakrita tā, ka patiešām kļuvu.

Kā tu izvēlējies valodas, no kurām tulko?

Igauņu valoda mammas izlēmības dēļ ar mani ir bijusi jau kopš bērnības, savukārt somu valodas apguve igauņu filologiem bija obligāta. Tā kā man nav poliglota talanta, tad pie šīm divām arī esmu turējusies. Abas ir ārkārtīgi interesantas un man mīļas.

Kas tev visvairāk patīk, tulkojot bērnu grāmatas?

Iespēja iztēloties, kā es šīs grāmatas būtu uztvērusi savā bērnībā vai pusaudzībā. Ir interesanti vērot, kā rakstnieki savas idejas izvērsē bērnam saprotamā formā un saturā. Vismīļākās ir tās bērnu grāmatas, kuras autors ir pratis uzrakstīt tā, lai izlasīt būtu interesanti un noderīgi arī pieaugušajiem.

Starp daudzajām grāmatām, kuras esi tulkojusi, ir pavisam maz dzejas grāmatu, kāpēc tā? Ar ko atšķiras tulkošana no atdzejošanas? Kā notika sadarbība ar dzejnieci Inesi Zanderei?

Neesmu dzejniece, tāpēc prozā jūtos drošāk (pie tā, ka neesmu arī proziste, šoreiz nepakavēsimies...). Reizumis tomēr dzeju, kam oriģinālā nav atskaņu, cenšos atdzejot, un atdzejas grāmata man pagaidām tiešām tikai viena (ja viss notiks, kā ceru, pēc gadiem diviem būs otra), bet periodikā ir itin daudz publikāciju, un lielākoties pati tieku galā arī ar igauņu vai somu dzejas citātiem, ko rakstnieki reizēm izmanto prozas tekstos.

Indreks Kofs savu grāmatiņu būvējis tā, ka ritmam un atskaņām ir ārkārtīgi svarīga loma. Un es zinu, ka atskaņu virzienā man rokas par īsu, fantāzija nestrādā, – nevaru, nespēju vairāk par dažām rindiņām atskaņotas atdzejas radīt tā, lai būtu sajūta, ka tas ir labas gaumes robežās. Un kur nu vēl veselu grāmatu!!! Tāpēc sadarbojāties ar Inesi Zanderei – es viņai stāstīju, kas un kā ir igauņu tekstā, un viņa to pārvērta asprātīgās un raitās atskaņotas dzejas rindās – jau latviešu valodā.

Inese Zandere

Vai tu proti igauņu valodu?

Diemžēl ne.

Kā tad varēji atdzejot igauņu dzeju?

Strādājām kopā ar Maimu Grīnbergu, kura šo valodu prot lieliski. Es izmantoju ne tikai Maimas sagatavotos parindeņus – dzejoļa satura tulkojumu, bet arī audio ierakstu, kurā Maima ierunāja dzejoļus igauņiski, lai es dzirdētu, kā tie skan, precīzi saprastu zilbju skaitu rindās, uzsvērtās un neuzsvērtās zilbes, atskaņas, sajustu valodas mūziku, skaņu saspēles. Protams, sekoju līdzī arī drukātajam tekstam igauņu valodā. Maima dažviet, jau parindeni rakstot, ieskicēja iespējas un priekšlikumus, kā tas varētu skanēt latviski, un es tos labprāt izmantoju. Mans uzdevums bija radīt latviešu valodā šiem dzejoļiem tādu formu, kas atbilst oriģināla saturam un formai. Un tas nenozīmē tulkot vārdu pa vārdam, bet meklēt dzejolim atbilstošu izteiksmi latviešu valodā. Pēc tam rādīju rezultātu Maimai, kura palīdzēja saprast, kur veicies labi, bet kur derētu vēl kaut ko uzlabot.

Līdzīgi tapa arī mana dzejoļu krājuma „Līze Analīze un citi slimnīcas skaitāmpanti” atdzejojums igauņu valodā valodā – to ar Guntara Godiņa palīdzību radīja igauņu dzejniece Lēlo Tungala.

Vai Indreka Kofa dzejoļos latviešu valodā ir daudz atšķirību no igauņu oriģināla?

Kā jau sacīju, galvenais ir saglabāt dzejoļu jēgu un būtību, tāpat arī formu:– pantmēru, atskaņu lietojumu, skaņu saspēles. Bet valodas ļoti atšķiras, man bija jāiedomājas, ka esmu Indreks, tikai latvietis, un jādzejo kā no jauna. Ir daži īpaši gadījumi – ja nu jūs ņemtu rokā igauņu izdevumu un sāktu salīdzināt. Pirmkārt jau jautro vecīšu adrese: igauņiski tā ir Gaiļu 6 – Kuke 6, tā rakstīts arī ilustrācijā un uz jumta grozās vējrādis – gailītis. Zinu, ka šī adrese autoram saistīta arī ar kādām personiskām atmiņām. Tomēr latviešu valodā „Gaiļu seši” nepavisam nav tās jautrās skaņu spēles, kāda ir ir igauņu valodā: „Kuke kuus”. Tad nu pārrunājot visus par un pret, atcerējāties šīs mājas iemītnieku aizraušanos ar cirku, un piešķirām viņiem skanīgo adresi Triku 3 – Triku trīs. Savukārt tēvocim, kurš allaž smidina savu sievu ar visādiem jokiem, devām vārdu Pokus, jo igauņiski viņu sauc Kalju, kam atskaņa ir „nalju” – „jokus” (vārds „joki” akuzatīvā). Pokus taisa jokus! Izrunājiet kā nu gribat: atskaņa vārdam „jokus” sanāks tad, ja izrunāsi ar divskani – Puokus. Bet, ja teiksiet Pokus, ar o, arī būs labi, jo cirkam piestāv arī burvju mākslinieku formula „hokus pokus!”, ko viņi lieto, kad taisa savus fokusus – trikus.

Bet kas ir MMA, ar ko nodarbojas tante Sirele?

Em-em-ā – tā ir traka padarīšana!

Izlasiet te: https://lv.wikipedia.org/wiki/Jauktā_cīņas_māksla

UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

PĀRRUNA PAR PILSĒTU UN LAUKIEM

Pastāsti, kā atšķiras bērnu dzīve laukos no bērnu dzīves pilsētā. Kas tev labāk patīk pilsētā un kas labāk patīk laukos?

Pastāsti, kādas ir atpūtas un rotaļu iespējas bērniem laukos – ūdeņi, mežs, slēpošana, mājdzīvnieki u.c. un pilsētā – cirks, bērnu laukumiņš, parki, spa u.c.

PĀRRUNA „VISI MĀJĀS, MARŠ!”

Grāmatā pieaugušie cenšas bērnus atvilināt atpakaļ uz pilsētu. Lasiet dzejoļus un balsojiet par katru pieaugušo, kas aicina bērnus atgriezties: vai tu paklausītu viņa aicinājumam?

Kāpēc grāmatā bērni noraida šos pieaugušos? Sniedziet argumentētu atbildi, kas balstās tekstā.

Piemēram:

Pilsētas mērs – ar armiju un troksni nobiedēja bērnus.

Pedagogs – uzskata, ka bērni ir dumji un tos var piemānīt.

Niknais tēvocis Reins – dusmīgs, bargs, draud sodīt.

Diriģents – egoistisks, bērni viņu nemaz neinteresē.

Tante Laine Lišķe – mele, ārišķīga, bērni viņai neuzticas.

Visi citi – katram ir kāda ideja, kā uzpirkt bērnus, lai tie atgrieztos pilsētā, bet bērniem viņu piedāvājums nešķiet tik svarīgs, neatbilst bērnu interesēm.

Skolotāja Helle – draudzīga, saprot bērnus, bet uzklausa un respektē arī bērnu argumentus, kāpēc viņi nevēlas atgriezties.

Kāpēc tante Sirele un tēvocis Pokus bērniem patika?

Piemēram:

Dzīvespriecīgi, labsirdīgi, jautri.

Zina, ka bērniem patīk spēlēties, bērniem ir vajadzīgs rotaļu laiks.

RADOŠS UN IZZINOŠS UZDEVUMS „MŪSU PILSĒTIŅA”

Uzzīmē pilsētu, izdomā ielu nosaukumus. Izpēti, kā pilsētās mēdz numurēt ēkas, iegūtās zināšanas izmanto zīmējumā.

SPĒLE „DZEJOLIS BEZ VĀRDIEM”

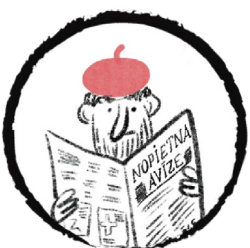

Spēlē šo spēli ar vecākiem, brāļiem, māsām, draugiem, klasesbiedriem.

Visiem spēles dalībniekiem jāizlasa dzejoļi grāmatā. Tad katrs izvēlas savu dzejoļi (var pirms spēles izlasīt vai noklausīties dzejoļi vēlreiz).

Katrs parāda dzejoļa saturu ar kustībām un mīmiku. Pārējie min, kurš dzejolis tiek rādīts.

UZDEVUMS „KURŠ TO RAKSTĪJIS?”

Pilsētas pieaugušie izliek bērniem sludinājumus ar aicinājumu atgriezties pilsētā. Uzmini, kurš no grāmatas varoņiem ir rakstījis šos sludinājumus.

*

Lūdzu, atgriezieties nekavējoties pilsētā, pretējā gadījumā tiks sūtīta armija, kas jūs piespiedīs nākt mājās!

*

Hei, bērni, vai jums končas gribētos?
Tad nepalieciet meža biezokņos!
Tā ilgojas pēc bērniem mammas, tēti!
Tiem kaudzēm čupa-čupsi sarūpēti.
Vairs bērniem nebūs jādodas uz skolu,
un stundām ekrānlaika es jums solu.
Bez kavēšanās ātri mājās nāciet!

*

Bez vārda runas visi mājās, marš!

*

Uzmanību! Liepu un ošu alejā notiks Mocarta un Baha skaņdarbu koncerts. Īpaši gaidām koncertā bērnus! Būs jautri!

*

Tantes meles priekšnesumi! Vēl nedzirdēti solījumi! Medus par brīvu!

*

Jaunu dalībnieku uzņemšana mālu SPA Triku ielā 3!

IZZINOŠS UZDEVUMS „KO TAS NOZĪMĒ?”

Pastāsti, kā jāsaprot šie teicieni:

- Slapjā vietā acis atrodas
- Olimpiskie lauri
- Prātā stāv
- Liktenīgais brīdis
- Durvis atsprāga kā dinamīts
- Bēdas aizžņaudz rīkli
- Puika izstiepies kā stabs
- Kņada, ļembasts, jampadracis
- Stāv kā sētas stabs
- Solīt gaisa pilis

RADOŠS UZDEVUMS „CIRKA PĒCPUSDIENA”

Izlasiet dzejoli par cirka konkursu, kurā iepazīnās Sirele un Pokus:

„Reiz cirka konkurss tika sarīkots,
lai jaunie nāk un parāda, ko prot.
Tur desmit kandidāti sacentās,
vēl prātā Sirelei stāv dienas tās,
jo Pokum varens salto izdevās
un sirdī Sirelei viņš ievēlās.
Uz trapeces viņš bija labākais,
vēl drošāks nekā lauvu dresētājs.
Tāds puisis sešas bumbas gaisā tur,
no platmales viņš zīda šalli bur.
Un liktenīgais brīdis bija klāt,
jo klauna deguns sāka valdzināt
un tas, ka Pokus jokus mētāt spēja.
Uz mūžu Sirele to iemīlēja.
Vēl tagad rītos Triku ielā trīs
no trakiem smiekliem visi logi trīc.”

Kādas cirka mākslinieku profesijas minētas šajā dzejolī?
Vai mūsdienās cirkā var sastapt dzīvnieku dresētājus un dresētus dzīvniekus?

Sarīkojiet paši savu cirka pēcpusdienu, sagatavojiet tai burvju trikus, žonglēšanu, vingrojumus, jokus un saviem mājas mīļiņiem iemācītos priekšnesumus.

Grāmatas izdošanu atbalstījusi Igaunijas Kultūrkapitāla fonda programma *Traducta*.

IZZINOŠS UZDEVUMS „TANTES IEMĪĻOTIE SPORTA VEIDI”

Tante Sirele aizraujas ar sporta veidiem, kas prasa lielu spēku. Izpēti, kas notiek šajos sporta veidos, kādi ir to noteikumi. Pastāsti par to pārējiem. Parādi dažas kustības, kas raksturīgas šim sporta veidam.

- Svarcelšana
- Bokss
- Tekvondo
- MMA
- Sumo

RADOŠS UZDEVUMS „MĀLU PASAULE”

Šo nodarbību iespējams organizēt, ja ir pieejami materiāli un piemēroti apstākļi, lai darbotos ar mālu, un kā arī skolotājs ar atbilstošām prasmēm nodarbības vadīšanai.

Izlasiet dzejoli:

„Lai slienas mālu kalns te vidū, lūk,
un apkārt tam pa reni varēs šļūkt.
Vai, Sirel, spēj tu beidzot saprast to?
Mēs celsim slīdkalniņu labāko!
Un, kad būs mazliet ūdens virsū liets
mums gluds un zibenīgs būs nobrauciens!”
Nu arī tante sāka rosīties:
„Mēs turpat māla pili varam sliet!
Vēl... māla eņģeļus var uzveidot,
tiem māla acis, muti, miesu dot.
Ka nesnieg vasarā, tas tagad nieks –
ja mums ir māls, nav vajadzīgs vairs snieg!
No māliem varam mālavīru veļt
un viņam arī māla māju celt.”

Pārrunājiet, cik daudz mālu vajadzētu, lai varētu uzbūvēt māla slīdkalniņu.

Īstenojiet tantes Sireles idejas par māla veidojumiem.

Ko jūs paši gribētu izveidot no māla? Apspriediet idejas un īstenojiet tās! Izveidojiet izstādi!